

потребує відповідного навчального матеріалу, який треба подавати учням невеликими порціями, постійно привчаючи їх до вміння вільно та відкрито висловлювати свої думки з певного питання. Школярі неспроможні брати участь у “мозковому штурмі” в повному обсязі, але деякі елементи його треба застосовувати на уроці (висунення припущення, висловлення думки тощо). Причому “експертами” повинні бути вчитель (який керує діяльністю дітей), а також найбільш обізнані учні [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання методики проблемного навчання повинно впливати на розвиток творчого мислення, сприяти розвитку учнів як творчої особистості. Проблемне навчання – це такий тип навчання, зміст якого представлений системою проблемних завдань різного рівня складності; у процесі розв’язку такі учні у їх спільній діяльності з учителем та й під його керівництвом оволодівають новими знаннями та способом дій, а завдяки цьому проходить формування творчих здібностей, уяви, пізнавальної мотивації, інтелектуальних емоцій.

Досвід роботи свідчить, що застосування під час вивчення величин у школярів розвивається позитивний досвід використання конкретних завдань (проблемні ситуації, нестандартні завдання), що призводить до розвитку творчих можливостей.

Використання різних видів завдань сприяє творчому розвитку школярів. Найвірогідніше отримання максимального результату діяльності в тих випадках, коли мотивація оптимальна, настрої на творчу діяльність позитивні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Селевко Г.Ф. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998. – 256с.
2. Слєпкань З.І. Психолого-педагогічні та методичні основи розвивального навчання математики. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 240 с.
3. Талызина Ф.Н. Формирование познавательной деятельности младших школьников: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 175с.
4. Развитие творческой активности школьников. Под ред. А.М.Матюшкина. – М.: Педагогика, 1991. – 160с.

УДК 372.461

Ю.М. Кінаш

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ І ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ В ОПАНУВАННІ МОНОЛОГІЧНИМ МОВЛЕННЯМ

У статті розглядаються питання наступності у розвитку монологічного мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Розкриті структурні і змістові компоненти наступності.

The questions of succession of development the monologue speech of children of preschool and junior school age are examined in the article. Structure and substance components are opened.

Актуальність дослідження зумовлюється концептуальними засадами модернізації мовної освіти в Україні, виховання всебічно розвиненої особистості та підвищення теоретичного й методичного рівня навчання рідної мови в загальноосвітніх школах.

Наступність визначається, як зв’язок між різними етапами і ступенями розвитку в природі, суспільстві, пізнанні, коли нове, змінюючи старе, зберігає в собі деякі його елементи, тобто у новому завжди зберігаються елементи попереднього етапу розвитку. Таким чином, наступність – це одна з об’єктивних закономірностей розвитку будь-якого явища, завдяки якому розвиток безперервний.

М.Львов підкреслює, що наступність не можна розглядати у відриві від перспективності, вважаючи, що це дві сторони одного й того ж явища. На його думку, наступність – це погляд “зверху вниз”, перспективність – спрямування “знизу вверх”. Наступність і перспективність забезпечують стабільність знань, умінь і навичок.

Мета статті – висвітлити проблему наступності у розвитку монологічного мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Національна державна програма “Освіта” оголосила одним із принципів реформування освіти в Україні варіативність змісту і методики навчання. Для визначення основних напрямків методики розвитку монологічного мовлення дошкільників і молодших школярів було проаналізувати діючі програми підготовки дітей до школи та програму для початкової школи з погляду наступності у формуванні монологічного мовлення.

Сьогодні для дошкільних закладів України складено різними авторськими колективами сім варіантів загальних програм навчання й виховання, біля десяти авторських програм з різних розділів. Ми зупинимось лише на програмі “Малятко” та авторській “Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку” (авт. А.М. Богуш). Порівняльний аналіз програми “Малятко”, якою керуються вихователі і програми для перших-третьох класів, засвідчує, що така важлива риса наступності, як зв’язок попереднього і подальшого матеріалу в змісті роботи, розширення, поглиблення і ускладнення знань простежується не у всьому. Так, наприклад, програма для початкових класів зазначає: “Щоб сформувати в дітей певні елементарні рівні монологічного та діалогічного мовлення, необхідно проводити значну роботу спочатку над умінями дітей відповідати на запитання, репліки, самим формулювати запитання і ставити їх перед однокласниками, учителем. Правильно, емоційно сприймати мовлення дорослих і однолітків” [4: 9]. Складається враження, що, йдучи до школи, діти зовсім не мають елементарних вмінь у веденні монологу. Однак відомо, що на момент вступу до школи шестирічна дитина вже практично оволоділа всіма сторонами рідної мови, зокрема зв’язним мовленням. Так, програма для дошкільних закладів “Малятко” передбачає, що діти повинні “вільно спілкуватися з вихователем та іншими дорослими, відповідати на запитання, звертатись із запитаннями, виявляти ініціативу в доборі теми спілкування” [5: 190-191]. Стосовно розвитку монологічного мовлення програма початкових класів зазначає: “Зв’язні усні та писемні розповіді учні вчать будувати за сюжетними картинками, ілюстраціями в підручниках, змістом прослуханого і прочитаного самостійно, за кадрами діа- і кінофільмів, за власними спостереженнями та ін. Постійно звертається увага на формування вмінь поєднувати речення в тексті, дотримувати логіки викладу, будувати текст з наявними в ньому складовими частинами (зачином, основною частиною, кінцівкою)” [4: 42]. Слід зауважити, що у програмі “Малятко” завдання перегукуються: “Спонукаючи самостійно розповідати за картиною чи серіями картин, доповнювати сюжет картин, виходячи за межі зображеного; висловлювати свої почуття, естетичні переживання, викликані сприйманням художніх картин. Закріплювати навички пояснювального мовлення та вміння зв’язно, емоційно, послідовно й виразно розповідати. Заохочувати дітей виконувати різні варіанти творчих завдань: придумувати невеликі казки, інсценівки та оповідання за аналогією до змісту сюжетних картин, літературних творів на запропоновану вихователем тему, за самостійно обраною темою” [5: 192].

На основі досліджень таких педагогів і психологів, як А.М. Богуш, Д.Б. Ельконін, О.В. Запорожець, Г.О. Люблінська, розроблено зміст мовної підготовки дітей до навчання в школі. Що полягає у формуванні практичних мовних навичок, удосконаленні комунікативних форм і функцій мови, розвитку мовленнєво-творчих здібностей, а також в усвідомленні ними мовленнєвої діяльності. Розвиток зв’язного мовлення – одне з основних завдань сучасного дошкільного закладу.

Учні 1 класу повинні вміти виразно, дотримуючись інтонації, прочитати вірш на пам’ять, відповідати на запитання за змістом картини, оповідання, переказувати невеличкі тексти з допомогою запитань та без них, вміти об’єднувати за суттєвими ознаками предмети

у зв'язку з прочитаним, побаченим, розповідати про побачене, сприймати на слух невеличку казку, оповідання, вірш, загадку. Вони повинні вміти розповісти про те, що чули, оцінити прочитане, співвіднести зміст твору з його назвою, розділити на частини, з допомогою вчителя визначити основну думку прочитаного. Розкрити зміст ілюстрації до твору, вміти знайти в тексті слова і вправи, які характеризують події, діючі особи, картини природи, зіставити слова, близькі за значенням. Уміти намалювати словесну картину до певної частини тексту. Розрізняти жанри: казку, оповідання, вірш. Описати погоду протягом дня, порівняти погоду на початку і в кінці місяця.

Від дітей вимагається вміти відповідати на запитання відповідно до теми, скласти речення за сюжетними картинками, об'єднаними однією темою. Діти повинні вміти придумувати назви до окремих частин прочитаного тексту у вигляді питальних речень, скласти розповіді з власного досвіду [4]. Зазначимо, що у змісті навчання у мовних розділах накреслюється певна наступність, принципів розходження відсутні. Проте програмні вимоги з даного розділу в дитячому садку ще не повністю відповідають тій перебудові, яка відбулася в початковій школі. Програма недостатньо орієнтує вихователів на систематизацію знань, на формування узагальнень, розкриття причинно-наслідкових зв'язків, на оцінку явищ, самооцінку і самоконтроль. Недостатньо уваги звертається на розв'язання пізнавальних і мовних задач, логічних вправ.

Слід зауважити, що у дошкільному закладі основна увага спрямовується на розвиток спеціальних умінь: володіють різними типами монологічного мовлення; уміють домислювати події, відсутні на картині; об'єднують в одну розповідь кілька сюжетів; переказують та складають казки; складають описову та сюжетну розповідь за картиною; з досвіду, творчу розповідь і т.ін. Таким чином, у дошкільну підготовку входить значна частина змісту шкільного навчання. Це призводить до дублювання і порушення природного процесу оволодіння рідною мовою. Крім того, у програмах дошкільних закладів не визначено рівні сформованості як діалогічного, так і монологічного мовлення, вимоги до спеціальної мовної підготовки дітей, що приходять до першого класу. Це одна з причин різного рівня мовної підготовки та сформованості спеціальних умінь у дітей. З нею пов'язані значні труднощі, з якими доводиться зустрічатися учителям, що навчають різних за станом підготовки дітей. Водночас, типова програма початкової школи не повністю враховує специфіку роботи в дошкільних закладах, рівень мовної підготовки дошкільнят.

Систематичний контроль за тим, як діти засвоюють мовний матеріал, має важливе значення для забезпечення наступності між дитячим садком і школою. До мовлення дітей дошкільного віку ставиться низка вимог. З-поміж них, насамперед, слід назвати змістовність дитячого мовлення (М.Р.Львов). Побудувати розповідь чи правильно відповісти на запитання можливо лише при наявності відповідних знань про навколишню дійсність та вміння користуватися наявним у дитини словниковим запасом. Для цього потрібно систематично збагачувати знання дітей та забезпечувати активну мовленнєву практику. Також важливою вимогою є послідовність й логічність викладу думки. Першокласник повинен вміти послідовно й логічно відповідати на запитання, будувати самостійно розповідь, не робити пауз, пропусків, не повертатися до вже сказаного, не відволікатися, доводити свою розповідь до логічного кінця. Іншою вимогою до мовлення дітей є точність, тобто вміння добирати слова й словосполучення, які найбільше відповідають даному змісту. Точність вимагає багатства словника, граматичної правильності мовлення.

Отже, в сучасних умовах порушується наступність у визначенні мети і змісту навчання рідної мови й розвитку мовлення дітей. Це виявляється у відсутності єдиних вимог до рівня знань, умінь і навичок з мовної підготовки дітей першого класу; у недостатньому розв'язанні завдань монологічного мовлення, що забезпечувало б справжню наступність у навчанні мови.

Водночас, перебудова шкільних програм з урахуванням сучасних вимог, поглиблення їх змісту вимагає високого рівня підготовки дітей до навчання в школі, особливо розвитку мовлення. Ця важлива проблема вирішується у двох напрямках: створюються оптимальні

педагогічні умови для реалізації потенційних можливостей дітей, удосконалюється спеціальна підготовка дітей до школи, виявляються можливості інтенсивного навчання зв'язному мовленню в умовах дошкільного закладу.

Низка вчених (М.Вашуленко, Є.Голобородько, М.Львов, О.Савченко, Т.Чижова) розглядали завдання наступності у змісті і методах навчання рідної мови. “У Базовому компоненті дошкільної освіти” закладено результати монологічної компетентності дошкільників. Дитина опановує контекстне монологічне мовлення. Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі, роздуми, пояснення, етюди, переказує художні тексти, складає розповіді як за планом вихователя, так і самостійно. Розповідає про події з власного життя, за змістом картин, художніх творів, на тему, за ігровою, уявною ситуаціями. Дошкільник володіє вмінням розуміти і сприймати композицію літературного твору, розрізняти та виділяти структуру та основні засоби художньої виразності, що необхідно для побудови розповіді; самостійно складати розповіді, володіти образним мовленням; уміти самостійно висловлювати свою думку про художній твір, розповідь.

Висновки. В цілому мовленнєва підготовка дітей до школи – особлива підготовка, що стимулює специфікою свого змісту інтелектуальну, емоційно-вольову та мотиваційну підготовленість дошкільнят.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – 62с.
2. Богуш А.М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти // Дошкільне виховання. – 2001. – №11. – С.11-12.
3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: Програма та методичні рекомендації / Укладач А.М.Богуш. – Одеса: Маяк, 1999. – 88с.
4. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку. – К., 1999. – 286с.
5. Програма для середньої загальноосвітньої школи 1-2класи. – К.: Початкова школа. – 2001. – 296с.

УДК 372.461

А.М. Максимчук

НАСТУПНІСТЬ У ЗМІСТІ НАВЧАННЯ ЛЕКСИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті порушено проблему наступності у змісті навчання лексики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Здійснено аналіз понять “наступність”.

The article is devoted to the problem of succession in substance of teaching the vocabulary of preschool and junior school age. The concept of succession is analyzed.

Постановка проблеми. За останні роки відбулися зміни в змісті програм як дошкільної установи, так і початкової школи. Відхід від авторитарних форм і методів організації навчально-виховного процесу надає педагогам самостійності у їх діяльності.

Проблемою наступності у навчанні дітей займалися чимало вчених (Люблінська Г.О., Ганелін Ш.І. та ін.). Зокрема Ш.І.Ганелін вказує, що наступність – це така опора на пройдений матеріал, при якій у свідомості дитини утворюються різноманітні зв'язки, взаємодіють старі і нові знання, в результаті чого створюється система міцних і глибоких знань.

За визначенням А.М.Богуш, “наступність – це вищий шабель розвитку, коріння якого міцно проросло в попередньому ґрунті” [1: 221]. Автор стверджує, що саме наступність запобігає кризовим явищам у психічному розвитку особистості.